

УДК 336.7

СУЧАСНИЙ СТАН СПОЖИВЧОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Вудвуд В.В., Попова Е.М.

Чернівецький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету

У статті розкрито сутнісні характеристики споживчого кредитування. Визначено його необхідність та роль в задоволенні постійно зростаючих потреб населення. Проаналізовано види, обсяг та склад в Україні. Запропоновано напрями вдосконалення споживчого кредитування у сфері оцінки кредитоспроможності, просування кредитних продуктів, врегулювання питань щодо супутніх послуг за споживчим кредитуванням та врегулювання діяльності посередників.

Ключові слова: споживче кредитування, автокредитування, карткові кредити, ефективна ставка, платоспроможність, добробут населення, шляхи розвитку споживчого кредитування.

Постановка проблеми. Значну роль у задоволенні споживчих потреб населення, підвищенні його життєвого рівня, забезпеченні соціально-економічного розвитку країни у теперішньому стані економічної та соціальної нестабільності, військової агресії, відіграє такий вид кредиту, як споживчий кредит, що надається населенню.

Особливо актуально це питання стоїть перед молодим поколінням, для проживання якого відразу хотілося б мати власне житло та можливість його обладнати. Кажучи про це, маються на увазі не предмети розкоші, а елементарні засоби для існування, необхідні для нормального проживання. Йдеться про квартиру, телевізор, меблі, холодильник та інші речі тривалого користування, які людині вкрай необхідні для нормального існування в суспільстві. Для розбудови багатой і високорозвинутої країни потрібно щоб кожен член суспільства жив в добробуті, а розв'язати проблему нестачі коштів можна за допомогою такого банківського продукту як споживчий кредит.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам та функціям споживчого кредитування приділені праці провідних науковців та практиків, таких як А. Сміт, Т. Тук, С.В. Мочерний, В.О. Тиркало, А.М. Мороз, М.І. Савлук, Н.В. Яковенко, О.І. Лаврушин, Б.С. Івасів та ін. Однак, економічна нестабільність, воєнні дії на сході, а також недовіра людей та тенденції, які в даний час мають місце у кредитних взаємовідносинах банків з позичальниками, потребують подальшого вивчення та пошуку шляхів покращення.

Метою даної статті є дослідження особливостей сучасного стану споживчого кредитування в Україні, виявлення проблем його подальшого розвитку та пошуку шляхів удосконалення сучасних форм споживчого кредиту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Споживчий кредит відіграє надзвичайно важливу роль як у швидкому задоволенні постійно зростаючих потреб населення, так і в розвитку економіки загалом. Адже за рахунок нього громадяни мають можливість задовільнити широке коло своїх потреб. Необхідність існування споживчого кредиту також обумовлена ще й тим що, більша частина доходів громадян йде на витрати на харчування та інші невідкладні статті споживання.

На думку Яковенко Н.В., споживчий кредит – це кредит, який надається тільки в національній грошовій одиниці й тільки фізичним особам –

резидентам на придбання споживчих товарів тривалого користування, вироблених в Україні, який повертається з розстрочкою платежу, якщо інше не передбачено умовами кредитного договору [4].

Григораш Т.Ф. визначає що, споживчий кредит впливає на підвищення рівня життя населення. За допомогою кредиту громадяни одержують можливість задовольнити назрілі споживчі потреби до того моменту, коли будуть зроблені відповідні грошові нагромадження [1].

Але найбільш повно поняття споживчого кредиту розкривається в Законі України «Про споживче кредитування», згідно якого споживчий кредит (кредит) – грошові кошти, що надаються споживачу (позичальникові) на придбання товарів (робіт, послуг) для задоволення потреб, не пов'язаних з підприємницькою, незалежною професійною діяльністю або виконанням обов'язків найманого працівника.

Таким чином, під споживчим кредитом розуміють кошти, що виділені банками, небанківськими фінансовими або споживчі товари, надані торговельними установами з відстроченням платежу населенню для отримання предметів призначених для особистого вжитку чи оплати витрат особистого характеру.

До витрат особистого характеру, відносимо кошти, призначені для оплати за навчання, медичне обслуговування, косметичні процедури та інше. Споживчий кредит володіє певним набором специфічних рис, що пов'язані із особливостями сфери приватного споживання населення.

До них відносяться [3]:

– споживчі кредити одержують, як правило, фізичні особи;

– споживчий кредит є видом позики, що відображає відносини між кредитором і позичальником, сенс яких полягає у кредитуванні кінцевого споживання;

– погашення споживчого кредиту здійснюється в межах надходження чи накопичення грошових коштів;

– усі види споживчого кредиту є засобом задоволення особистих індивідуальних потреб фізичних осіб та носять соціальний характер, оскільки сприяють вирішенню суспільних проблем, підвищенню життєвого рівня населення;

– основною умовою, що забезпечує можливість одержання споживчого кредиту є сталі грошові доходи, тобто платоспроможність даної фізичної особи – позичальника;

– дана позика прискорює отримання певних благ (товарів, послуг), які вони могли б мати (придбати) лише у майбутньому, накопичивши кошти, необхідні для купівлі цих товарно-матеріальних цінностей або послуг [3].

Наразі, в Україні найвідомішими різновидами споживчого кредитування можна назвати наступні (рис. 1):

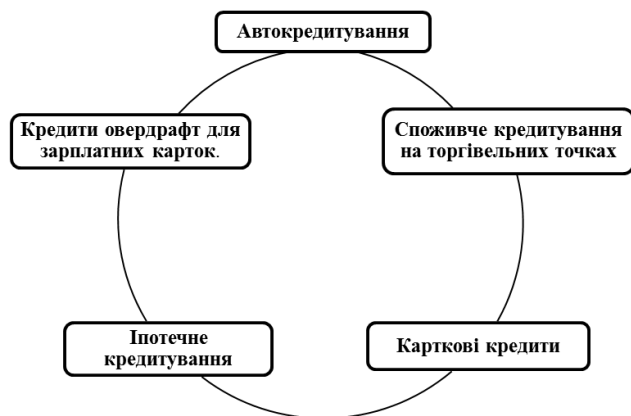

Рис. 1. Види споживчого кредитування

– Автокредитування – кредитування фізичних осіб на довгострокових засадах з придбання автомобільного транспорту для власного використання;

– Кредити овердрафт для зарплатних карток – ліміт встановлюється на рівні п'яти окладів працівника;

– Споживче кредитування на торговельних точках – надання безготівкових позик на придбання споживчих товарів безпосередньо на торговельних точках за допомогою представників банку;

– Карткові кредити – надаються фізичним особам з використанням кредитних карток, що мають певний ліміт і за використання коштів сплачується відсоток;

– Іпотечне кредитування – це особлива форма кредиту, пов'язана з наданням позик під за-

ставу нерухомого майна – землі, виробничих або житлових будівель тощо [4].

Значну увагу, на сьогодні, банки приділяють кредитуванню фізичних осіб, розробляючи все нові кредитні продукти, лібералізуючи ставлення до клієнтів, змінюючи умови кредитування. У табл. 1 наведено обсяги кредитів, наданих фізичним особам України за 2013-2017 рр.

За досліджений період спостерігалось зменшення обсягів кредитування фізичних осіб у розрізі всіх різновидів кредитування. Приводом цього є усвідомлення населенням економічної кризи в країні та непрогнозованості майбутніх доходів, що є джерелом погашення кредитів.

Тільки у 2017 р. можемо спостерігати зростання споживчого кредитування в Україні порівняно з 2015-2016 рр., що є першим проявом стабілізації доходів населення протягом етапу фінансової кризи 2014-2015 рр. Різке зменшення кількості банків, що функціонують в Україні стали другою причиною зменшення обсягів кредитування фізичних осіб і відповідно спроможності банківської системи задовольнити попит фізичних осіб на кредитні ресурси.

Розглянемо динаміку кредитування фізичних осіб у розрізі видів валют (табл. 2). За 2013-2017 рр. найбільших змін зазнала частка кредитування фізичних осіб у національній валюті – за споживчими кредитами вона зменшилася на 14,3% (з 78,8% до 64,5%). Натомість мало місце зростання часток кредитів фізичним особам у доларах США та євро, що зумовлено, в першу чергу, різкою зміною валютного курсу гривні за аналізований період.

Об'єктивно зростання споживчого кредитування фізичних осіб в іноземній валюті не відбувалося, відбувався перерахунок вже виданих кредитів за новим курсом валют. Тобто можна стверджувати, що обсяги споживчого кредитування фізичних осіб за 2013-2017 рр. зменшувалися у розрізі різних валют кредиту.

За умов політичних і економічних труднощів зменшення обсягів споживчого кредитування в Україні можна пояснити такими причинами:

Таблиця 1

Обсяги кредитування фізичних осіб в Україні 2013-2017 рр., млн. грн.

Роки	2013	2014	2015	2016	2017
Споживчі кредити	137346	135094	104879	101528	122066
На придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості	51447	71803	66169	58549	48172
Іпотечні кредити	56270	72156	60215	60265	38601
Інші кредити	4736	4318	3821	3255	3944

Джерело: сформовано авторами за даними НБУ [5]

Таблиця 2

Обсяги кредитування фізичних осіб в Україні за видами валют за 2013-2017 рр.

Валюта кредиту	2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016 р.		2017 р.		Базисні структурні зміни, %
	млн грн.	%	млн грн.	%	млн грн.	%	млн грн.	%	млн грн.	%	
Споживчі кредити											
Гривня	108224	78,8	95763	70,9	66662	63,56	64859	63,88	66106	64,5	-14,3
Долар США	27657	20,1	37357	27,64	36268	34,58	34901	34,38	34668	33,8	+13,7
Євро	939	0,68	1168	0,86	1140	1,09	1034	1,02	1048	1,02	+0,34
Рос. рубль	1	0,00	1	0,00	-	0,00	0	0,00	0	0	0
Інші	525	0,38	807	0,6	809	0,77	734	0,72	741	0,72	+0,34
Всього	137346	100	135094	100	104879	100	101528	100	102563	100	-

Джерело: сформовано за даними НБУ [5]

- ускладнення процедури здійснення реструктуризації кредитів;
- з метою захисту від будь-яких додаткових кредитних ризиків підвищились вимоги кредиторів до позичальників;
- враховуючи економічну ситуацію у державі спостерігаємо зменшення кількості потенційних позичальників;

До основних причин, що стримують розвиток споживчого кредитування в Україні за умов фінансово-економічної та політичної кризи і які можуть негативно позначитись на діяльності та фінансовій стабільності комерційних банків, можна віднести:

По-перше, зростання кредитного ризику, пов'язаного з необ'єктивною оцінкою кредитоспроможності фізичних осіб-позичальників. Проаналізувавши діяльність банків у багатьох розвинених країнах світу, можемо спостерігати таку тенденцію коли кредитори користуються послугами незалежних бюро кредитних історій, що сприяє зменшенню витрат та ризиків фінансово-кредитних установ, однак в Україні така практика недостатньо поширена.

По-друге, низький рівень оплати праці в Україні, тобто неможливість повернення багатьма позичальниками суми кредиту і відсотків за ним.

По-третє, вища вартість придбання товарів у кредит, ніж при оплаті готівкою. Нестабільність курсу валют є ще однією проблемою, саме стрімке зростання валют підсилює кризові тенденції, а отже – підвищення ризику неповернення кредитів, отриманих в іноземній валюті.

По-четверте, це недовіра населення до банківських структур.

Крім того негативно позначається присутність тіньової економіки, у практиці кредитного аналізу банки мають враховувати фактор присутності тіньової економіки, що часто не дає змоги об'єктивно оцінити позичальника.

Для того щоб подолати вище зазначені проблеми та забезпечити розвиток споживчого кредитування в Україні необхідно:

- національному банку України потрібно вдосконалити регулювання кредитних взаємовідносин між кредиторами та позичальниками з приводу обслуговування споживчих кредитів та розробити механізми, які унеможливають кредитування фізичних осіб без інформації про їхні реальні, а не номінальні, доходи;

- комерційним банкам потрібно забезпечити збереження якісних показників кредитного портфеля при інтенсивному збільшенні його обсягів;

- уряду України потрібно здійснювати політику стабілізування економічної та політичної ситуації у державі, реалізовувати заходи щодо забезпечення сприятливих умов для підвищення рівня доходів населення, вдосконалювати державне законодавство з питань регулювання та контролю діяльності фінансових посередників.

Висновки і пропозиції. У системі активних банківських операцій важливе місце посідає кредитування, зокрема фізичних осіб. Постійна потреба населення у залученні кредитних ресурсів зумовлена поточною невідповідністю їхніх доходів та витрат, необхідністю задоволення потреб у товарах довгострокового вжитку, вартість яких важко оплатити без попереднього заощадження коштів. Певну невідповідність між потребами та наявними ресурсами для їхнього задоволення можна усунути саме завдяки кредитуванню фізичних осіб. Тому необхідно сприяти розвитку кредитування фізичних осіб банками, сприяти покращенню макроекономічної ситуації, а також розробляти альтернативні підходи до фінансування потреб населення.

Отож споживче кредитування є невід'ємною ланкою банківської системи, а тому налагодження справ у цій сфері буде сприяти «оздоровленню» усєї банківської системи. Головною причиною, що призвела до низки проблем є криза останніх років, яка спостерігається не тільки в Україні, а й в усьому світі. Банки, щоб привабити у цей час клієнтів допустилися значної помилки – надавали позики фізичним особам, не проводячи належний аналіз їх кредитоспроможності, чим підвищили ризик своєї діяльності. Тому треба внести низку змін з метою активізації споживчого кредитування.

Список літератури:

1. Григораш Т.Ф. Банківське кредитування в Україні: сучасний стан, основні проблеми та шляхи їх вирішення / Т.Ф. Григораш, С.С. Пільгуй // Економічний простір. – 2012. – № 62. – С. 119-124.
2. Осадчий Є. Сучасний стан та проблеми банківського споживчого кредитування в Україні / Є. Осадчий // Ринок цінних паперів України. – 2014. – № 11-12. – С. 97-102.
3. Савлук М.І. Гроші та кредит : підручник / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін.; за заг. ред. М.І. Савлука. – Київ: КНЕУ, 2002. – 598 с.
4. Яковенко Н.В. Актуальні аспекти теорії та практики кредитування населення в умовах ринкової економіки / Н.В. Яковенко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – № 2. – С. 313-323.
5. Офіційний сайт Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>.

Вудвуд В.В., Попова Э.М.

Черновицкий торгово-экономический институт
Киевского национального торгово-экономического университета

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОГО КРЕДИТОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация

В статье раскрыты существенные характеристики потребительского кредитования. Определены его необходимость и роль в удовлетворении постоянно растущих потребностей населения. Проанализированы виды, объем и состав в Украине. Предложены направления совершенствования потребительского кредитования в сфере оценки кредитоспособности, продвижение кредитных продуктов, урегулирования вопросов сопутствующих услуг по потребительскому кредитованию и урегулирования деятельности посредников.

Ключевые слова: потребительское кредитование, автокредитование, карточные кредиты, эффективная ставка, платежеспособность, благосостояние населения, пути развития потребительского кредитования.

Vudvud V.V., Popova E.M.

Chernivtsi Institute of Trade and Economics of
Kyiv National University of Trade and Economics

THE CURRENT STATE OF CONSUMER LENDING IN UKRAINE

Summary

The article reveals the essential characteristics of consumer lending. Its necessity and role in meeting the ever-growing needs of the population are identified. Analyzed the types, volume and composition in Ukraine. Proposed areas for improving consumer lending in the field of assessing creditworthiness, promoting credit products, resolving issues related services in consumer lending and settling the activities of intermediaries.

Keywords: consumer lending, car loans, card loans, effective rate, solvency, welfare of the population, ways of development of consumer lending.